

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Gospodarki Światowej

Mgr Edyta Zduńska-Leseux

**ROLA EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO W POLITYCE
WSPIERANIA INNOWACJI MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE**

Rozprawa doktorska

Pod kierunkiem naukowym
Prof. SGH dr hab. Alicja Ryszkiewicz

Promotor pomocniczy
Dr Ewelina Szczech-Pietkiewicz

Warszawa 2019

Streszczenie

Rola Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w polityce wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

W gospodarce rynkowej małe i średnie przedsiębiorstwa posiadają duży potencjał ekonomiczny. Zakres pełnionych przez te podmioty funkcji społecznych, politycznych i gospodarczych jest szeroki. Stąd szybkie tempo wzrostu gospodarczego, wzrost dobrobytu i wzmocnienie pozycji konkurencyjnej kraju na rynku międzynarodowym w dużej mierze zależy od dobrej kondycji ekonomicznej małych i średnich przedsiębiorstw, ich zdolności inwestycyjnych, jak również w coraz większym stopniu, zdolności do tworzenia i wdrażania innowacji. Innowacje rozumiane, jako wdrożenie nowych lub znacząco udoskonalonych produktów, nowych bądź zmodernizowanych metod wytwarzania czy też nowoczesnych rozwiązań o charakterze marketingowym bądź organizacyjnym, stały się bowiem kluczowym czynnikiem rozwoju przedsiębiorstwa i narzędziem uzyskania przewagi konkurencyjnej. W tym kontekście problematyka niniejszej rozprawy, odnosząca się do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jako formy wspierania rozwoju innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, jest istotna nie tylko z punktu widzenia dyskursu akademickiego, czy dyskusji nad rozwojem systemu wspierania innowacji wśród polskich przedsiębiorstw, ale również z punktu widzenia rozwoju innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.

Choć małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce odpowiadają za tworzenie istotnej części PKB oraz dużą liczbę miejsc pracy, tworzenie i wdrażanie nowoczesnych rozwiązań stanowi poważną ich słabość. Niewielka zdolność innowacyjna polskich podmiotów, przekładająca się na niezadowalające rezultaty w tym obszarze - ostatnie pozycje w rankingach innowacyjności - jest determinowana szeregiem negatywnych czynników o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym. Niemniej, największą i najczęściej występującą barierą w generowaniu przez polskie małe i średnie przedsiębiorstwa innowacji jest brak odpowiednich zasobów finansowych. Deficyt lub niewielkie rezerwy finansowe nie pozwalają im na inwestowanie w kosztowne i ryzykowne projekty innowacyjne z własnych zasobów. Poprawie finansowania innowacji nie sprzyja również ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Brak czy też bardzo niska zdolność kredytowa, wymóg wysokiego zabezpieczenia kredytu, marginalna krajowa pomoc publiczna lub

jej brak, bądź nadal słabo rozwinięty w Polsce rynek venture capital i aniołów biznesu wpływają negatywnie na tworzenie i utrzymywanie potencjału inwestycyjnego polskich małych i średnich przedsiębiorstw, w konsekwencji prowadząc do ograniczenia ich rozwoju w obszarze innowacji i tworzenia się luki innowacyjnej nie tylko w stosunku do liderów innowacyjnych, ale i średniej Unii Europejskiej. Oczywistą implikacją niskiej innowacyjności polskich przedsiębiorstw jest słaba ich konkurencyjność oraz ograniczony popyt na oferowane przez nie towary i usługi zarówno na lokalnym, regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym rynku. Zmianie i poprawie tego stanu rzeczy służy interwencja państwa realizowana w formie polityki wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw, która w tym celu dysponuje odpowiednim zestawem instrumentów prawnych, ekonomicznych, finansowych, etc.

W porównaniu do krajów zachodnich, gdzie pierwsze działania rządów bezpośrednio wpływające na wspieranie rozwoju innowacyjności gospodarki miały miejsce w latach 80. XX wieku, w Polsce polityka wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw praktycznie nie istniała aż do początku lat 90., to jest do okresu transformacji społeczno-gospodarczej i politycznej. Intensyfikacja działań polskiego rządu w zakresie tworzenia warunków dla rozwoju innowacyjnych podmiotów gospodarczych nastąpiła na początku XXI wieku, w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz obowiązkiem realizacji założeń strategii lizbońskiej. Wówczas, na rzecz wspierania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw powstało szereg rządowych dokumentów i uruchomione zostały nowe narzędzia. Jednocześnie Polska otrzymując znaczące transfery z budżetu Unii Europejskiej, stała się jednym z największych członków beneficjentów polityki spójności UE, a małe i średnie przedsiębiorstwa w celu tworzenia i wdrażania innowacji mogły pozyskiwać środki głównie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Absorpcja większości EFRR przez małe i średnie przedsiębiorstwa następowała w formie bezzwrotnego wsparcia w ramach regionalnych i krajowych programów. Do najważniejszych należały: Sektorowy Program Operacyjny - Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, realizowany w latach 2004-2006 oraz Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka i 16 regionalnych programów operacyjnych, realizowanych w okresie 2007-2013. Biorąc pod uwagę dużą liczbę składanych wniosków aplikacyjnych o udzielenie dofinansowania, można stwierdzić, że taka forma wsparcia finansowego najbardziej odpowiada polskim podmiotom gospodarczym. Nie powinno to stanowić zaskoczenia. Dotacje pozwalają na zwiększenie wartości realizowanego projektu innowacyjnego, poprawiają sytuację finansową przedsiębiorstwa oraz ograniczają konieczność korzystania z instrumentów dłużnych.

Znaczenie i udział Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w zwiększaniu poziomu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce było przedmiotem wielu rozważań i opracowań przy okazji dyskusji na temat oddziaływania funduszy strukturalnych na polską gospodarkę i na polskie małe i średnie przedsiębiorstwa. Przeprowadzone w tym zakresie badania i raporty były jednak bardzo często realizowane na zlecenie różnych agend rządowych, a swym zakresem tematycznym ograniczały się wyłącznie do jednego programu operacyjnego lub obejmowały ogólnie fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Niewiele jest analiz naukowych przeprowadzonych przez ośrodki naukowo-badawcze, które dotyczą bezpośredniego wsparcia ze środków EFRR i w niezależny sposób empirycznie weryfikują rzeczywiste jego znaczenie w finansowaniu innowacyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw oraz jego rolę w zmniejszaniu luki innowacyjnej, jaka je dzieli od małych i średnich przedsiębiorstw UE. Tymczasem potrzeba weryfikacji rzeczywistej roli pomocy finansowej udzielanej ze środków EFRR Unii Europejskiej we wspieraniu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw i niwelowaniu luki innowacyjnej nabiera szczególnego znaczenia w warunkach przyszłego programowania rozwoju innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw, co łączy się z systemem ich wspierania w tym zakresie w ramach polityki rządu, przyszłym okresem programowania polityki spójności oraz efektywnym wydatkowaniem środków publicznych. Potrzeba ta jest dodatkowo wzmocniana poprzez fakt funkcjonowania polskich przedsiębiorstw w warunkach wewnętrznego rynku europejskiego oraz procesów globalizacyjnych i wynikającej z nich konieczności budowania przewagi konkurencyjnej opartej na innowacjach.

W związku z powyższym autorka uznała za zasadne przeprowadzenie badania naukowego i udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy system finansowania działalności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw ze środków EFRR Unii Europejskiej w formie bezpośredniego wsparcia przyczynia się do zmniejszania luki innowacyjnej pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce a małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Unii Europejskiej. W tym kontekście za główny cel rozprawy doktorskiej uznano określenie znaczenia bezpośredniego wsparcia przedsiębiorstw pochodzącego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Unii Europejskiej w polityce wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce oraz jego roli w ograniczaniu rozmiaru luki innowacyjnej pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce a małymi i średnimi przedsiębiorstwami Unii Europejskiej. W celu jego osiągnięcia sformułowano cele poznawcze (szczegółowe), które zostały zrealizowane na poszczególnych

etapach badania. Natomiast teza badawcza, która została sformułowana na podstawie studiów literatury przedmiotu i analizie badań wtórnych, brzmi następująco:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego Unii Europejskiej bezpośrednio kierowany do przedsiębiorstw jest ważną formą finansowania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i przyczynia się do ograniczenia rozmiaru luki innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w stosunku do małych i średnich przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej.

Dla dowiedzenia prawdziwości tezy określono hipotezy badawcze, a następnie dokonano ich weryfikacji, wykorzystując w tym celu odpowiednio dobrane i dostosowane metody badawcze - analizy jakościowe, statystyczne, regresji - oraz dane statystyczne i informacje dotyczące problematyki innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Unii Europejskiej, form ich wspierania i prowadzonej w tym zakresie polityki rządu.

Zasadniczy okres badania obejmuje lata 2004-2015. Początek tego okresu jest to zatem moment, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej i w związku z tym zainicjowana została możliwość korzystania przez małe i średnie przedsiębiorstwa z pomocy finansowanej ze środków EFRR w ramach okresu programowania 2004-2006 i perspektywy finansowej 2007-2013. Natomiast moment końcowy analizy wybrany został tak, aby widoczne mogły być efekty korzystania z pomocy funduszu, istotne dla badania.

Układ rozprawy doktorskiej podporządkowany został celom i hipotezom badawczym. Praca składa się z czterech rozdziałów, z których rozdziały 1. i 2. w przeważającej części są teoretyczne, natomiast rozdziały 3. i 4. w dużej mierze skoncentrowane są na weryfikacji przyjętych hipotez badawczych.

Punktem wyjścia przedmiotowej rozprawy doktorskiej jest zobrazowanie w rozdziale pierwszym problematyki innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz potrzeba wspierania ich rozwoju w tym zakresie. Odwołano się tutaj do różnych koncepcji i nurtów teoretycznych, to jest ekonomii klasycznej, ekonomii neoklasycznej, ekonomii ewolucyjnej i koncepcji J.A. Schumpetera. Analizę przeprowadzono oddzielnie dla zagadnienia rozwoju innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, która następnie została uzupełniona charakterystyką cech innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw wraz z ich mocnymi i słabymi stronami, oraz dla teorii wspierania innowacyjności tych podmiotów w ramach

prowadzonej przez rząd polityki. Obydwa zagadnienia łączy rozpatrywana w dalszej części problematyka współczesnej polityki innowacyjnej, jej założeń, celów oraz instrumentów skierowanych do środowiska podmiotów o małej skali działania. Identyfikacja teoretycznych podstaw prowadzenia przez rząd polityki i działań na rzecz rozwoju innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw, jak również prezentacja argumentów przemawiających za i przeciw ich stosowaniu pozwoliła na realizację jednego z celów rozważań teoretycznych w rozdziale pierwszym. Przedstawione tutaj rozważania wprawdzie nie zawsze prowadzą do takich samych wniosków i wskazują na odmienne przyczyny i cele prowadzenia polityki innowacyjnej, nie przesądza to jednak o podejmowaniu całkowicie różnych działań i stosowaniu całkowicie różnych narzędzi. W obu paradygmatach obecna jest bowiem potrzeba uzupełniania brakujących zasobów. Dalsza część rozdziału pierwszego została poświęcona tematyce miar stosowanych do określenia poziomu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw, a następnie dokonano konceptualizacji pojęcia „luka innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw” oraz jego operacjonalizacja w postaci wskaźników odzwierciedlających poziom innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw. Opisane w niniejszym rozdziale zagadnienia stanowią kluczowy punkt odniesienia do dalszej teoretycznej i empirycznej analizy.

W rozdziale drugim tematem wiodącym jest polityka wspierania innowacji, ze szczególnym uwzględnieniem działań na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw. W związku z tym na wstępie przedstawiono ewolucję i proces jej realizacji na szczeblu Unii Europejskiej. Jak wskazano, na przestrzeni ostatniego półwiecza polityka innowacyjna UE ulegała wielu modyfikacjom, wyraźnie ewoluując od polityki *stricte* naukowej i technologicznej do wspierania całego procesu innowacyjnego. Początkowo działania w tym zakresie ujmowane były wąsko i miały charakter sektorowy, natomiast współcześnie obszar jej oddziaływania jest znacznie większy i uwzględnia dużo więcej różnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Obecnie wspieranie przez Unię Europejską rozwoju innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw odbywa się na dwóch płaszczyznach: krajowej, w ramach programów wdrażanych na poziomie krajów członkowskich UE, które skierowane są wyłącznie do przedsiębiorstw pochodzących z danego kraju, oraz unijnej, w ramach programów wdrażanych na poziomie ugrupowania adresowanych do wszystkich małych i średnich przedsiębiorstw z Unii Europejskiej. Po zobrazowaniu działań i programów realizowanych przez UE w dalszej kolejności przedstawiono ewolucję polityki innowacyjnej w Polsce wraz z opisem uwarunkowań prawno-instytucjonalnych i działań na rzecz innowacji polskich małych i średnich przedsiębiorstw. Niniejszy opis uzupełnia przegląd krajowych programów

ukierunkowanych na zwiększenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw oraz zestawienie nakładów finansowych przeznaczanych na ten cel pochodzących ze środków publicznych i prywatnych. Rozdział zawiera także opis doświadczeń w zakresie realizacji polityki innowacyjnej wybranych krajów Unii Europejskiej, to jest Szwecji, Niemiec i Republiki Czeskiej. Charakterystyka polityki proinnowacyjnej w tych krajach i działania podejmowane w celu aktywizacji małych i średnich przedsiębiorstw do tworzenia i implikacji nowoczesnych rozwiązań stanowiła punkt odniesienia do analizy porównawczej tych krajów z Polską. Nie byłaby ona jednak pełna, gdyby następnie nie przedstawiono jej efektów w postaci prezentacji i oceny poziomu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce na tle innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej. W tym celu wybrano miary dotyczące innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw, które z racji dostępności mogły być wykorzystane w dalszych analizach. Ocena pozycji i poziomu innowacyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw jest użyteczna z co najmniej dwóch powodów. Po pierwsze, pozostaje ważną częścią przedmiotowego badania i po drugie, jest kluczowym elementem uzasadnienia polityki rządu ukierunkowanej na wspieranie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw i podejmowanych w tym celu działań. Stanowi ona zatem punkt wyjścia do przedstawienia w dalszej części niniejszej rozprawy mechanizmów finansowych wspierających ten obszar działania.

Rozdział trzeci dokonuje charakterystyki możliwości finansowania działalności innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. W pierwszej części rozdziału skoncentrowano się na opisie i przeglądzie wsparcia innowacyjnych przedsięwzięć, które pochodziło ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i było kierowane do małych i średnich przedsiębiorstw w formie dotacji. Przegląd uwzględnia obowiązujący podział na dwa okresy programowe, czyli lata 2004-2006 i lata 2007-2013, i na realizowane wówczas programy operacyjne: Sektorowy Program Operacyjny - Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka i 16 regionalnych programów operacyjnych. Dokonano zestawienia wykorzystanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa środków w ramach przedmiotowych programów, uzupełnionego o ich analizę i ocenę. Następnie skupiono się na zaprezentowaniu innych od bezpośredniego wsparcia z EFRR możliwościach finansowania nowoczesności w małych i średnich przedsiębiorstwach. Opiszano działania Europejskiego Banku Inwestycyjnego, system wsparcie pochodzący od aniołów biznesu, mechanizm venture capital, pożyczki bankowe oraz pomoc finansową z krajowych środków publicznych. Jednocześnie

przeprowadzono próbę porównania tych form wsparcia z pomocą finansową w postaci dotacji ze środków EFRR. W ostatniej części, stanowiącej odrębną część rozdziału, scharakteryzowano kolejne etapy cyklu rozwoju przedsiębiorstwa z równoczesnym uwzględnieniem możliwości finansowania innowacyjnych projektów. Poruszono problem występowania w Polsce luki kapitałowej w finansowaniu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw. Jej istnienie jest efektem oddziaływania szeregu wzajemnie nakładających się czynników, m.in. asymetrii informacji, wysokiego ryzyka, dużych kosztów innowacyjnych przedsięwzięć. W Polsce luka kapitałowa jest uważana za jedną z najważniejszych barier hamujących rozwój małych i średnich przedsiębiorstw i ograniczających realizację przez te podmioty innowacyjnych projektów. W warunkach występowania luki kapitałowej, nierozwiniętego jeszcze w pełni rynku kapitałowego - business angels i venture capital - trudności z pozyskaniem kredytów bankowych oraz ograniczoną pomocą z krajowych środków publicznych, szansą na tworzenie i wdrażanie innowacji przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce mogą być środki z EFRR, otrzymywane w formie bezwrotnego wsparcia. Fundusz ten daje bowiem przedsiębiorstwom, na różnych etapach rozwoju, możliwość finansowania różnego rodzaju i różnej wielkości projektów innowacyjnych. Przedstawione w niniejszym rozdziale zagadnienia i analiza wykorzystanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa środków z EFRR, w postaci bezpośredniego wsparcia, stanowią podstawę analiz zaprezentowanych w kolejnym rozdziale.

Rozdział czwarty zawiera empiryczną analizę znaczenia bezpośredniego wsparcia pochodzącego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w finansowaniu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce oraz jego roli w ograniczaniu rozmiaru luki innowacyjnej, jaka dzieli małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce od małych i średnich przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej. Ze względu na złożoność problemu badawczego część empiryczna została podzielona na kilka etapów. Na wstępie dokonano opisu zakresu przedmiotowego, podmiotowego, czasowego i geograficznego badania oraz przedstawiono wykorzystane metody badawcze. Następnie zaprezentowano wyniki analizy porównawczej pomiaru i zróżnicowania poziomu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce oraz małych i średnich przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej w roku 2004 i 2014. Wykorzystując uzyskane wyniki, przeprowadzono w następnej kolejności analizę, która pozwoliła na weryfikację hipotezy o zmniejszeniu luki innowacyjnej, jaka istniała między małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce a małymi i średnimi przedsiębiorstwami UE w roku 2014 względem roku 2004. Dalsza część niniejszego rozdziału jest poświęcona problematyce i badaniu wystąpienia zjawiska

konwergencji - w pierwszym etapie typu beta, w drugim zaś typu sigma - czyli zbieżności poziomów innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i małych i średnich przedsiębiorstw Unii Europejskiej. W ostatniej części zaprezentowano wyniki analizy zależności między wielkością wykorzystanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego a ich poziomem innowacyjności, która pozwoliła na weryfikację ostatniej hipotezy. Wnioski z przeprowadzonych badań zostały zaprezentowane w odrębnej - ostatniej - części niniejszego opracowania.

Przeprowadzone w rozdziale trzecim rozważania pozwalają stwierdzić prawdziwość części hipotezy pierwszej, stanowiącej o trudnościach polskich małych i średnich przedsiębiorstw w finansowaniu innowacji środkami pochodzącymi z zewnątrz, to jest banków, funduszy podwyższonego ryzyka, business angels, Grupy EBI i krajowej pomocy publicznej. W tym kontekście można byłoby dalej stwierdzić, że bezzwrotne wsparcie pochodzące ze środków EFRR jest ważną formą finansowania innowacyjnych projektów polskich małych i średnich przedsiębiorstw. Jednak określenie rzeczywistego znaczenia tego rodzaju wsparcia jest problematyczne. Spośród dostępnych instrumentów dotacje cieszyły się największym zainteresowaniem, ale badania wskazują, że mimo dużej alokacji EFRR, mali i średni przedsiębiorcy najczęściej finansowali innowacyjne przedsięwzięcia własnymi środkami. Wynikało to zapewne z wielu błędów popełnianych zarówno na etapie przygotowania programów, jak i w trakcie ich realizacji. Wyczerpująca się alokacja na poszczególne, istotne z punktu widzenia innowacyjności MŚP, działania sprawiała, że były one zawieszane lub szybko kończone, a powstała w ich miejsce luka nie była uzupełniana innymi kompensującymi działaniami. Niektórym z nich nie towarzyszyły inne działania, mechanizmy, które kontynuowałyby bądź wspierały indukowane tymi działaniami poszczególne etapy działalności innowacyjnej. Nierzadko też przedsiębiorcy narażeni byli na zmiany w przepisach, mało przejrzyste i klarowne warunki konkursowe i opóźnienia w wypłatach refundacji. Trudno jest także dokonać kwantyfikacji rzeczywistego udziału środków EFRR, przekazanych małym i średnim przedsiębiorcom na innowacyjne projekty w formie bezwrotnego wsparcia, w ogólnej wartości pomocy finansowej skierowanej do tych podmiotów w ramach różnych instrumentów uruchomionych w tym celu. Problem stanowiło całkowite wyodrębnienie pomocy publicznej finansowanej wyłącznie ze środków krajowych. Uzyskane dane - zwłaszcza do roku 2011 - dotyczące pomocy pochodzącej ze źródeł krajowych, *de facto* odnosiły się zarówno do pomocy finansowanej w całości ze źródeł krajowych, jak i krajowej pomocy stanowiącej uzupełnienie pomocy finansowanej ze źródeł zagranicznych - najczęściej środków UE.

Dokonanie zatem wiarygodnej analizy porównawczej źródeł finansowania innowacyjności MŚP w postaci krajowych środków publicznych i wsparcia finansowanego EFRR, w tym przypadku było niemożliwe. W związku z tym brak jest podstaw do całkowitego potwierdzenia prawdziwości pierwszej hipotezy.

W okresie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej polskie małe i średnie przedsiębiorstwa cechowały się dużo niższym poziomem wdrażania innowacji niż takie same podmioty krajów UE (średnia wartość), czego implikacją było utworzenie się pomiędzy nimi luki innowacyjnej. Pierwotnie, było to rezultatem występującej w Polsce w drugiej połowie XX wieku długotrwałej autarkii technologicznej. Brak zdolności i możliwości absorpcyjnych efektów postępu technologicznego i innowacji generowanych przez gospodarkę światową, przede wszystkim nowoczesnych rozwiązań w dziedzinie mikroelektroniki, biotechnologii oraz nanotechnologii, doprowadził do opóźnienia innowacyjnego polskich przedsiębiorstw, i dalej gospodarki kraju. Nowe otoczenie gospodarowania i nowe możliwości, np. w formie dostępu do funduszy strukturalnych, miały doprowadzić do awansu innowacyjnego polskich małych i średnich przedsiębiorstw, i tym samym zredukować dzielący je dystans względem granicy innowacyjnej. Przeprowadzone w rozdziale 4. badania wskazują jednak, że w okresie 2004-2014 tak się nie stało. Mimo zaobserwowanych wahań, brak jest widocznych, długotrwałych tendencji polskich podmiotów do nadrabiania dystansu innowacyjnego względem UE. Nie można zatem przyjąć za prawdziwe twierdzenie, że w roku 2014 luka innowacyjna pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce a małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Unii Europejskiej uległa zmniejszeniu w porównaniu z rokiem 2004. Jest to równoważne z odrzuceniem drugiej hipotezy. Co więcej, nie zaobserwowano wystąpienia zjawiska zbieżności poziomów innowacyjności tych podmiotów. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce nie wykazały szybszego tempa wzrostu innowacyjności, aniżeli małe i średnie przedsiębiorstwa Unii Europejskiej. Nie nastąpiło również zmniejszenie dyspersji poziomów innowacyjności tych przedsiębiorstw. Wręcz przeciwnie, podczas modelowania ekonometrycznego udowodniono istnienie dywergencji. Odrzucona została zatem hipoteza (trzecia i czwarta) dotycząca występowania konwergencji - zarówno typu beta, jak i typu sigma - poziomu innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw Polski oraz małych i średnich przedsiębiorstw Unii Europejskiej w latach 2004-2014.

Wprawdzie jasnym punktem na firmamencie polityki i systemu wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce była polityka spójności i kierowane w jej ramach środki strukturalne, sytuacja polskich podmiotów gospodarczych w zakresie tworzenia i wdrażania

innowacji nie uległa poprawie. Mimo znacznym transferom środków EFRR polskie małe i średnie przedsiębiorstwa nadal wykazują duże uzależnienie od transferu wiedzy i nowoczesności z zagranicy i cechuje je duże opóźnienie innowacyjne względem średniej UE. Przeprowadzone badania wykazały, że korelacja pomiędzy wzrostem innowacyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw a wzrostem absorbowanych przez te podmioty środków EFRR była niewielka i dotyczyła wariantu zakładającego brak przesunięcia w czasie efektów wydatkowanych środków. Biorąc natomiast pod uwagę możliwość wystąpienia efektu wpływu dofinansowania z EFRR na innowacje MŚP z rocznym lub dwuletnim opóźnieniem, zależność ta nie istniała bądź była ujemna. W związku z tym pozytywne potwierdzenie piątej hipotezy nie byłoby słuszne.

Na podstawie powyższego teza, sformułowana głównie w oparciu o wyniki badań wtórnych i studia literatury, nie została udowodniona. Nie należy zatem twierdzić, że wsparcie pochodzące z EFRR Unii Europejskiej kierowane w formie dotacji do małych i średnich przedsiębiorstw jest ważną formą finansowania innowacyjności tych podmiotów i przyczynia się do ograniczenia rozmiaru luki innowacyjnej małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w stosunku do tej grupy przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej. Wsparcie finansowe ze środków EFRR nie było w stanie - w szczególności ze względu na błędy popełniane w trakcie programowania i wdrażania działań - wywrzeć znaczącego i trwale pozytywnego wpływu na rozwój innowacyjności polskich małych i średnich przedsiębiorstw. Zakres jego interwencji - uwarunkowany restrykcyjnymi i mało przejrzystymi zasadami przyznawania pomocy, nadmierną biurokracją i nieodpowiednią wielkością alokacji - nie stanowił wystarczającego impulsu do wzrostu liczby tworzonych i wdrażanych przez te przedsiębiorstwa innowacji. Poszczególne działania finansowane z EFRR często nie były wspierane programami krajowymi, a wyczerpującej się alokacji nie towarzyszyły mechanizmy kompensujące zakończenie działania, to jest inicjatywy i programy rządowe. Równocześnie nie wdrożono praktycznie żadnych instrumentów, które ułatwiłyby małym i średnim przedsiębiorcom aplikowanie o wsparcie w ramach programów realizowanych przez Komisję Europejską - programów unijnych. Brak konsekwencji w programowaniu systemu wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw niestety prowadzi do nieciągłości w prowadzeniu polityki na rzecz rozwoju innowacyjności tych podmiotów. Co prawda, zauważalny był rozwój instytucjonalny w zakresie wspierania innowacyjności MŚP oraz poprawa jakości pracy organów publicznych w tym obszarze, niemniej nazbyt rozbudowana i „rozmydlona” struktura administracji, zaangażowanej w prowadzenie polityki wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw, także nie sprzyjała odpowiedniej jej koordynacji.

Badania przeprowadzone w niniejszej dysertacji i wysnute na ich podstawie konkluzje mogą stanowić podstawę do dalszych prac badawczych koncentrujących się na polityce wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw i stosowanych w tym celu instrumentach - zwłaszcza programów finansowanych środkami EFRR - oraz zjawisku luki innowacyjnej występującej między podmiotami gospodarczymi. Za istotne ustalenia z punktu widzenia przyszłych prac badawczych można uznać: 1) identyfikację teoretycznych podstaw i argumentów wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw przez państwo (rozdział 1.); 2) konceptualizację pojęcia „luka innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw” oraz jego operacjonalizacja w postaci wskaźników odzwierciedlających poziom innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw (rozdział 1.); 3) charakterystykę wspólnotowej, a następnie polskiej polityki wspierania innowacji małych i średnich przedsiębiorstw (rozdział 2.); 4) porównanie - wraz z charakterystyką - polityki i mechanizmów wspierania rozwoju innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw wybranych krajów Unii Europejskiej (rozdział 2.); 5) określenie i przedstawienie możliwości finansowania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego UE w okresie 2004-2013 oraz prezentację najważniejszych instrumentów finansowych polityki wspierającej innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce (rozdział 3.); 6) określenie i porównanie rozmiaru luki innowacyjnej pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami w Polsce a małymi i średnimi przedsiębiorstwami Unii Europejskiej w latach 2004-2014 (rozdział 4.); 7) przełożenie równania, stosowanego do obliczenia konwergencji gospodarczej, na poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz zbadanie zbieżności typu beta i typu sigma pomiędzy poziomem innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce a poziomem małych i średnich przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej (rozdział 4.); 8) określenie zależności pomiędzy korzystaniem z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego UE przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce a poziomem ich innowacyjności (rozdział 4.).

Mimo dość szerokiego zakresu przeprowadzonego badania, w rozprawie doktorskiej pojawiły się poszczególne zagadnienia, które - ze względu na ograniczone ramy pracy - nie mogły zostać w pełni rozwinięte. Ograniczony dostęp do danych bądź całkowity ich brak, a także niezbyt długi okres badawczy spowodowały, że w rozprawie zabrakło analizy efektywności badanego wsparcia oraz pozostałych rządowych i komercyjnych mechanizmów finansujących tworzenie i wdrażanie innowacji przez małe i średnie podmioty. Zakres empiryczny dysertacji obejmował narzędzia wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw finansowane środkami pochodzącymi z EFRR. Jednocześnie z przeprowadzonych badań wynika, że dotychczasowy

wpływ środków EFRR, przekazywanych małym i średnim przedsiębiorcom w formie dotacji, nie był na tyle istotny, aby mógł doprowadzić do zwiększenia ich poziomu innowacyjności i tym samym do nadrobienia dystansu innowacyjnego względem pozostałych krajów Unii Europejskiej, co w efekcie przyczyniłoby się do zamknięcia istniejącej między nimi luki innowacyjnej. Jak wskazano w rozdziale 2. w krajach UE upowszechnia się system wspierania rozwoju innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw oparty na szerokim spektrum inicjatyw i programów rządowych oraz mechanizmach komercyjnych. Mogą one - zamiast bądź wspólnie z dotacjami z EFRR - potencjalnie odegrać ważną rolę w polityce wspierania innowacji tych podmiotów. W Polsce istnieje zatem potrzeba zmiany podejścia do wspierania innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw i roli w tym zakresie EFRR, czemu służyłoby zwiększenie środków na rozwój działalności innowacyjnej MŚP i przygotowanie kompleksowego systemu, uwzględniającego różnorodne instrumenty polityki wspierania innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw.